

Ihana Erika, Esko ja minä – Huomioita teoksesta, nimestä ja nimeämisestä

Mitä tapahtuu, kun tutkijasta tulee osa taideteosta? Pälvi Rantala pohtii tekstissä ajatuksia, joita heräsi, kun hän pääsi mukaan Emil Santtu Utun teokseen Ihana tytär Erika. Tutkija sai palata omaan parikymmentä vuotta vanhaan tekstiinsä, ja joutui samalla pohtimaan historian tutkimuksen eettisiä kysymyksiä.

Tutkijaksi taideteokseen

Avaan tässä kirjoituksessa ajatuksiani, joita heräsi, kun pääsin mukaan näytelmäkirjailija, tutkija ja esitystaiteilija Emil Santtu Utun teoskoko-naisuuteen *Ihana tytär Erika ja Huomioita nimestä*.

Teos käsittelee esittelytekstinsä mukaan “muun muassa historian tutkimuksen etiikan, muistamisen ja ableismin kysymyksiä transhistorian näkökulmasta.” Punaisena lankana toimii paikallistarina, jonka eräs Mauno Malmgren kirjoitti muistiin ja lähetti Suomalaisen Kirjallisuuden Seuralle *Kansantieto*-lehden keruukutsun innoittamana 1960-luvulla. Keruun otsikko oli “Kovaosaisia ja taiteilijoita.” Itse tarina on niukka. Teoksessa keskeiseksi nousee maininta, että Erika “oli hyvillään, jos häntä sanottiin Erikaksi”, ja pahoillaan, jos kutsuttiin nimellä, joka on tyypillinen toisen sukupuolen nimi. Kertomuksesta ei selviä milloin Erika on elänyt.

Kesällä 2022 sain haastattelupyynnön. Emil Santtu Uttu kertoi työstävänsä teosta, jossa hän käsittelee SKS:n arkistossa sijaitsevaa *Jakovan Erika* -muistiinpanoa ja sen käyttöä historian tutkimuksessa. Vuonna 2002 valmistuneessa ja sadan kappaleen painatuksena julkaistussa pro gradussani *Kylähullut kertomuksissa* on pieni maininta Erikasta, luvussa “Johtolankoina sukupuoli ja seksuaalisuus”. Graduni löytyy myös verkosta.

Gradussa kysyin, millaista poikkeavuutta kylähulluus on, ja näkökulmana oli se, että kylähullut olivat 1800–1900-vaihteen suomalaisissa kylissä erikoisia persoonia, jotka yhtä aikaa olivat osa yhteisöä ja koettelivat sen rajoja. Aineis-

toni perustui pääasiassa Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kokoelmiin, noin 150 tarinaan, joissa kerrottiin noin neljästäkymmenestä henkilöstä. Luvussa, jossa Erika on mukana, käsittelen sukupuolen ja seksuaalisuuden teemoja. Analyysissä nousivat esiin miehille asetetut odotukset ja se, ettei aineistoni miespuolisia erikoispersoonia pidetty potentiaalisina kumppaneina. Naispuolisia henkilöitä on aineistossa vain muutama. Yhtenä teemana käsittelen lyhyesti sellaisia henkilöitä, joista kerrotaan, että he esimerkiksi pukeutuivat ”toisen sukupuolen vaatteisiin”. Kirjoitan Erikasta, että hän ”on aineiston ainoa henkilö, joka selkeästi ilmaisee sukupuolisen identiteettinsä olevan muuta kuin biologisen sukupuolen.”

Ennen haastattelua olin tietysti lukenut graduni sen osan, missä kirjoitan Erikasta. Tuntui haastavalta sanallistaa omia parinkymmenen vuoden takaisia ajatuksia ja kirjoituksia, sillä enhän muistanut läheskään kaikkea siitä, miten tuolloin päädyin Erika-merkinnän pariin. Riittävästi kuitenkin muistin, ja samalla jouduin pohtimaan, miten tutkijana joudun ja saan seistä myös vanhojen tulkintojeni takana. Voiko, ja saako, mielipidettään muuttaa? Voiko perustella omaa kömpelöä teorianapuiluaan sillä, että oli nuori graduntekijä ensimmäistä tieteellistä tutkielmaansa kirjoittamassa?

Kerran kirjoitettu ja julkaistu säilyy siinä muodossa kuin se on, sitä ei enää voi muuttaa. Haastattelu ja lopulta koko teos tarjosi kuitenkin mahdollisuuden sekä palata omiin ajatuksiin että pohtia, mitä nyt tekisin toisin, ja miten sekä omat ajatukset että tutkimuksen suuntaukset ja painotukset ovat muuttuneet.

Jouduin käymään läpi parikymmentä vuotta sitten kirjoittamiani sanoja. Samalla sain syyn pohtia, miten tutkimuksessani nimeän, luokittelen, perustelen ja tulkitseen, ja mitä ja miten kirjoitan ihmisistä, jotka kerran elivät. Tutkijan eettinen vastuu ulottuu myös ihmisiin, jotka eivät enää ole tekstejämme ja ajatuksiamme lukemassa.

Toisaalta meillä on myös eettinen vastuu siitä, mitä olemme aiemmin kirjoittaneet ja jättäneet taaksemme. Tämä on kuitenkin haastava kysymys, koska me itse tutkijoina muutumme ja kasvamme, ja myös tutkimuskysymykset, käsitteellistämisen tavat ja teoreettiset ja metodologiset lähestymistavat muuttuvat.

Sanat jäävät

Sanat jäävät, sekä tutkimuksiin että arkistokortteihin. Merkintä Erikasta löytyy Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran arkistosta, ja sitä kautta se on tullut osaksi sekä minun että kahden muun tutkijan, Jan Löfströmin ja Petteri Pietikäisen tutkimuksia. Kukin meistä on kontekstoinut sen omalla tavallaan, osana tietynlaista teoreettista maisemaa ja keskustelua. Itse en toki vielä gradua tehdessäni ollut varsinaisesti tutkija, mutta tiesin jo tuolloin, että minusta sellainen tulisi.

Kun työstin graduani 2000-luvun alussa, olin sosiologian opiskelija, jolla oli kulttuurihistoria pitkänä sivuaineena. Historiantutkimuksen menetdit, saati eettiset kysymykset, olivat vielä vieraita. Graduni kysymyksenasettelu oli sosiologinen, aineistoni ”tyypit” jäivät hahmoiksi, ja monet heistä esiintyivät gradussani vain liikanimellään. Tällä hetkellä se tuntuu oudolta, mutta tuolloiseen tutkimukseeni ja sen teoreettiseen ja metodologiseen lähtökohtaan suhteutettuna rajausta tuntui mielekkäältä. Graduni pohjautui 1990-luvun keskusteluihin poikkeavuudesta ja erilaisuudesta, ja sovelsin parhaani mukaan foucault’laista vallan ja vastavallan käsitettä. Lähdeluettelosta löytyvät *Hullun kirjoissa* -teoksen lisäksi ainakin Toivo Nygårdin *Erilaisten historia*, Jutta Ahlbeckin artikkeleita ja Lynn Åkessonin tutkimuksia ruotsalaisista kyläoriginelleista. Teemoittelun ja johtolankametodin avulla päädyin esittämään, että kylähullun ”rakentavat” sukupuoli, suhde työhön ja joutilaisuuteen sekä omanlaisensa vastavalta.

Tuntemukseni arkistoaineistojen muodostumisesta oli aika hataralla pohjalla, koska en ollut opiskellut perinteentutkimusta enkä vielä tuolloin tiennyt juuri mitään siitä, miten aineistot arkistoihin ”päätyvät”. Sain tietysti arkiston henkilökunnalta paljon apua aineiston etsimisessä. *Hullun kirjoissa* -teos oli lähtökohtani, ja vaikka jo tuolloin jotenkin hahmotin, että siinä oleva kertomuskokoelma eli ”Kylähulluantologia” oli tietyillä kriteereillä rakennettu, en juurikaan kyseenalaistanut sitä, miten kylähulluus siinä tulee määritellyksi ja kategorisoiduksi, ja miten erilaiset ja erilaisia ihmisiä käsittelevät kertomukset on koottu yhteen. Käytännössä siis jonkun muun tekemät rajaukset ja luokittelut vaikuttivat suoraan siihen, millaista tietoa löysin, ja sitä kautta tulkintoihini. Graduprosessin kuluessa luin tietysti myös laajasti tutkimuskirjallisuutta, ja osan aineistosta poimin myös esimerkiksi kyläkirjoista.

Myöhemmin valitsin väitöskirjani keskushenkilöksi yhden ”tyypin”, jolloin perehdyin syvemmin hänen elämäänsä, aikaansa ja elämänsä ympäristöön.

Yksi syy tutustua syvemmin yhden henkilön, Petter Abram Herajärven, sekä hänen äitinsä Matleena Herajärven elämään oli se, että gradussa kaikki kertomusten erikoiset persoonat jäivät varsin etäisiksi, kenestäkään heistä en tiennyt yksittäistä mainintaa enempää.

En myöskään Jakovan Erikasta.

Tutkijanurani kuluessa liu'uin sosiologiasta yhä enemmän kulttuurihistoriaan. Vuosia työskentelin laadullisten menetelmien yliopistonlehtorina, tutkijana projekteissa, ja haastatteluhetkellä vapaana tietokirjailijana. Tällä hetkellä työskentelen Lapin yliopiston kulttuurihistorian yliopistonlehtorina.

Erikan seurassa tutkijasalissa

Sain seurata Emil Uutun taideteoksen etenemistä. Alusta asti oli selvää, että me tutkijat olemme mukana omilla nimillämme ja omilla sanoillamme. Sain lukea käsikirjoituksen, jossa Tutkija Päivi Rantala perustelee tutkimuksellisia valintojaan. Omat sanat tuntuivat yhtä aikaa vierailta ja tutuilta.

Esitys valmistui, ja sitä esitettiin SKS:n arkiston tutkijasalissa. *Ihana tytär Erika* -teos koostuu kuunnelmasta, videosta, aineistotilauksesta ja liitteistä. Kerrallaan sen pääsi kokemaan yksi tai kaksi henkilöä.

Ihana tytär Erika -näytelmässä "tutkitaan, miten Erikaa koskevaa paikallistarinaa on aiemmissa historian tutkimuksissa luettu ja samalla tarkastellaan kriittisesti arkistokäytäntöjä, muisti-instituutioita ja historiapolitiikkaa." Mukana on katkelmia niin alkuperäisteksteistä eli esimerkiksi omasta gradustani kuin suoria haastattelusitaatteja.

Esitysajat oli varattu loppuun, mutta sain sovittua, että pääsen kokemaan näytelmän ennen arkiston aukeamista yleisölle. Joulukuisena aamuna siis istuin jo kahdeksan aikaan arkistossa luurit korvilla, ja selailin parinkymmen vuoden takaa tuttua arkistomateriaalia.

Tuntui hassulta lukea oma nimi näytelmästä. Ääniteoksessa tutkija Päivi Rantalan roolin luki näyttelijä. Se helpotti: äänessä oli tutkija, yksi puoli minusta. Sanat olivat omiani, ajatukset olivat omiani, mutta toisen lukemana ja esityksen kokijan roolissa niihin sai sopivaa etäisyyttä.

Esitys oli kaunis, herkkä ja vahva, kokonaisvaltainen kokemus.

Vieraskirjan tekstien perusteella esitys oli koskettanut myös muita sen kokeineita. Koska itse olin eniten kiinnittynyt kolmen historiantutkijan ajatuksiin, oli jopa yllättävää huomata, että kommentteissa oli kiinnitytty nimenomaan Erikaan. Ja hänestähän koko työssä tietysti oli kyse. Mutta ehkä tämä kertoo siitä, miten eri tavoin samaa teosta voidaan katsoa. Kommenteissa kiiteltiin tekoa, Erikan esiin nostamista. Erikaa kutsuttiin esiäidiksi.

Kirja Huomioita nimestä

Syksyllä 2024 ilmestyi Tutkijaliiton julkaisemana kirja *Huomioita nimestä*. Se sisältää *Ihana tytär Erika* -näytelmän sekä esseen *että hän kirjoitti itsensä näkyviin ja sitten vapaaksi*. Näytelmän päähenkilö on Erika, esseessä taas Esko Aarnio, joka muutaman kuukauden ajan syksyllä 1914 sai elää nimellä, jonka hän itse oli valinnut. Sen jälkeen häntä rangaistiin nimen väärentämisestä asiakirjoihin.

Nuori Voima -lehden arviossa kerrotaan: ”Historiallinen aineisto ja sen teoreettinen tarkastelu, niin kuivalta kuin se kuulostaakin, onnistuu herättämään henkiin erikoiset subjektinsa ja lukijassa tunnereaktioita.” Tunnistan tunne-reaktioita itsessänikin.

Eskon tarinaa lukiessa herää tietysti kysymys siitä, miksi sukupuoli on ulkopuolisille niin tärkeä asia, että sen ”rikkomisesta” pitää rangaista. Vaikka kuinka tuntisi tuon ajan ajattelutapoja ja pyrki ymmärtämään sitä, mistä lähtökohdista lääkärit ja viranomaiset toimivat, silti sydäntä särkee. Taustalla kulkee kohtalonomainen, vääjäämätön tieto siitä, että tässä ei käy hyvin, että pienet ilon hetket, tanssit tyttöjen kanssa, onni ja nauru, tulevat loppumaan. Että lopulta kuitenkin joutuu taipumaan.

Esseitä lukiessa pohdin näkökulmia, kerronnan ja katseen kulmaa, valintoja. Maailmaa katsotaan Eskon silmin, ja lukija voi tuntea hänen tuskansa ja ilonsa. Toisaalta hienovarainen kerronta antaa mahdollisuuden myös vaihtaa katsomisen paikkaa. Mitä, jos tarinaa kertoisikin lääkäri? Vaihtuisiko vallan näkökulma esimerkiksi hoivan ja huolenpidon näkökulmaan? Korostaisiko lääkäri omaa valtaansa ja mahdollisuutta määritellä toisia, vai tulisiko esiin muita motiiveja? En voi olla ajattelematta, että ehkä määrittelijöilläkin on tahto tehdä niin kuin on hyvin ja oikein. Se, että tämä yksi ”oikein” on toista kohtaan niin väärin kuin voi olla, on äärettömän surullista, ja entistä

surullisempaa sen vuoksi, että sillä yhdellä oikeintekijällä on valta mitätöidä toisen oikein.

Tämä kysymys ei koske vain menneisyyttä, vaan se on mitä suurimmassa määrin myös meidän aikamme kysymys.

Ihana tytär Erika sai ansaitusti Vuoden arkistoteko -palkinnon. Perusteluissa todetaan, että teos ”herättelee myötäelämään ihmiskohtaloita, joista arkistoon on tallentunut jälkiä. Se havahduttaa kokijansa tarkastelemaan omia lähtökohtia tutkijana ja arkiston asiakkaana.”

Teos sai myös näytelmäkirjallisuuden Lea-palkinnon, jonka Suomen Näytelmäkirjailijat ja Käsikirjoittajat ry myöntää tekstin perusteella parhaasta edellisestä vuonna ammattiteatterissa kantaesitetystä näytelmästä. Palkintoperusteiden mukaan teoksessa yhdistyy dokumentaarinen tarkkuus ja taiteellinen herkkyyys, jotka luovat ”täysin omalakisen ja ainutlaatuisen näytelmäteoksen.” Näihin sanoihin on helppo yhtyä. Ajattelen, että juuri dokumentaarinen tarkkuus saa aikaan sen, että teos jättää katsojalle, kuulijalle, lukijalle paljon tilaa ja mahdollisuuden tehdä omia tulkintoja. Teos ei paasaa tai väittele, ei luo vastakkainasetteluja eikä pyri opettamaan. Valmiissa teoksessa näkyy sama henki, joka oli läsnä läpi koko prosessin: kunnioitus, aito keskustelu ja läpinäkyvyys.

Omallalla nimellä

Alussa kirjoitin, että avaan niitä ajatuksia, joita taideteokseen mukaan pääsy herätti. Taiteen ja tutkimuksen vuoropuhelu ei sinänsä ole minulle vierasta, mutta tuntuu lähes väkivaltaiselta yrittää puristaa moninaiset, ristiriitaisetkin mietteet koherentiksi tieteelliseksi tekstiksi. Yksi syy tähän on se, että yhtäältä kyse on henkilökohtaisesta, ja yksilöistä: Erikasta, Eskosta, Pälvistä. Toisaalta kyse on paljon yksilöitä isommista asioista.

Prosessin herättämät ajatukset liittyvät yhtäältä siihen, miten tiede muuttuu, miten käsitteet muuttuvat, tutkimuskeskustelut muuttuvat. Tieteellistä tutkimusta ohjaavat teoreettiset ja metodologiset valinnat, joihin tutkija suhteuttaa tulkintansa. Valinta tarkoittaa myös rajaamista: yhdessä työssä on mahdotonta huomioida kaikkia eri näkökulmia. Tulkinnot eivät ole satunnaisia haja-ajatuksia, vaan pitkäjänteiseen ja systemaattiseen työhön perustuvia johtopäätöksiä. Tutkijan tulkinnot ovat kuitenkin aina myös suhteessa tutkijan omaan aikaan ja sen ajattelutapoihin, kieleen, jäsennyksiin ja sa-

nallistamisen tapoihin. Tutkijan tulkinta on yhden ihmisen tekemää tulkintaa, joka keskustelee sekä aiemman että oman aikansa muun tutkimuksen kanssa. Tiede uudistuu ja muuttuu, tieteessä käydyt keskustelut muuttuvat, ja niin niiden pitääkin.

Myös maailma muuttuu. Kun tein gradua, ei puhuttu sukupuolen moninaisuudesta, ja muutenkin sekä ajattelutavat että käsitteistö olivat erilaisia kuin nykyään. Kylähullu-sanaakaan en enää käyttäisi – tässäkin tekstissä se tekee mieli laittaa lainausmerkkeihin. Historiantutkijana kuitenkin tiedostan, että graduni on sekä osa oman aikansa keskusteluja, että opinnäyte, jossa vasta harjoittelin tutkimuksen tekemistä.

Myös minä olen muuttunut. Gradua tehdessäni olin suuntaamassa akateemiselle uralle, sitoutunut sen arvoihin ja ajattelu- ja toimintatapoihin. Kun Emil haastatteli minua, olin ollut pari vuotta pois akatemiasta, ja ajatukseni oli pysyäkin poissa, vapaana kirjailijana. Se osoittautui kuitenkin sekä taloudellisesti, sosiaalisesti että henkisesti haastavaksi. Tätä kirjoittaessani olen palannut yliopistolle, oman alani pariin. En kuitenkaan enää ole sama tutkija kuin yli kaksikymmentä vuotta sitten, tai edes kolme vuotta sitten.

Ajattelen myös, että *Ihana tytär Erika* -prosessi on ollut minulle tärkeä etenkin sen vuoksi, että sen myötä monet jo tietämäni asiat ovat saaneet sanallisen muodon, kiteytyneet ja kirkastuneet. Historiantutkimuksen etiikasta, toisen elämästä kirjoittamisesta ja kertomisen oikeutuksesta käydyt keskustelut ovat viime vuosina olleet vilkkaita. Olen käyttänyt Erika-esimerkkiä kulttuurihistorian opetuksessa kertomaan siitä, miten tärkeää lähdekritiikki on tutkimuksen luotettavuuden ja eettisyyden kannalta. SKS:n arkistossa oleva merkintä on yhden ihmisen tekemä, yhden ihmisen tulkinta ja tarina. Teos tekee näkyväksi sen, että tarinat, merkinnät ja tiedot eivät vain tupsahda jostain sen paremmin arkistoihin kuin kirjaston tietokirjallisuuden hyllyihinkään. Joku ne kertoo, joku tekee tutkimuksen, joku kirjoittaa muistiin. Vaikka laajassa tutkimuksessa ei olisi mahdollista paneutua samalla syvyydellä joka ikiseen lähteeseen, on silti hyvä tiedostaa se, mikä lähteen luonne, uskottavuus ja mieli oman työn kannalta ovat. En väitä, että osaisin nykyäänkään aina tehdä tutkimusta, joka olisi jokaisessa vaiheessa täydellisesti eettiset kriteerit huomioiva, täydellistä ja läpinäkyvää. Mutta ainakin osaan aiempaa paremmin lukea ja tulkita itse, enkä ottaa annettuna toisten tekemiä tulkintoja.

Parhaan ymmärryksensä mukaan

Kulttuurihistorian tutkimus on lähtökohtaisesti reflektivoaa. Sen yksi peruskysymys on: mitä tämä asia merkitsi näille ihmisille tässä ajassa? Miten he kokivat asiat, miten elivät elämäänsä, millaisten kulttuuristen, sosiaalisten, yhteiskunnallisten olojen pyörteissä he toimivat?

Tällainen lähtökohta antaa mahdollisuuksia erilaisten näkökulmien esiin tuomiseen. Väittämällä ja tiukalla argumentoinnilla on toki paikkansa, mutta niin on myös kysymisellä ja ehdottamisella, mahdollisuuksien pohdinnalla ja ennen kaikkea ymmärtämisellä.

Väittämisen ja argumentoinnin lisäksi olisi hyvä osata myös ymmärtää.

Kun lähdin Emil Utun haastateltavaksi, en ihan tajunnut, mitä kaikkea siitä seuraisi. Nyt kuitenkin ajattelen, että oli etuoikeus päästä mukaan tähän prosessiin. Elämme maailmassa, jossa tutkijoiden työtä jatkuvasti väheksytään ja tutkijoita maalitetaan – ja jossa toisaalta monet joutuvat oman olemisensa vuoksi elämään jatkuvassa pelossa. Oikeus omaan nimeen ei ole itsestään selvää meidänkään ajassamme. Tuntuu luksukselta saada olla mukana prosessissa, joka on ollut alusta loppuun täynnä luottamusta, keskustelua ja ajatustenvaihtoa, ymmärryksen lisääntymistä, toivottavasti puolin ja toisin. Tutkimuksen maailmassa kilpailu ja sen myötä itsen korostaminen on lisääntynyt minun akateemisen urani aikana hätkähdyttävästi. Onkin ollut helpottavaa huomata, että tutkimuksen ja taiteen kohtaamisessa oma minä voi hävitä taustalle. Tutkija Päivi Rantala voi olla henkilö, nimi paperilla, ja samalla minä jatkan olemistani kokonaisuena ihmisenä.

Ehkä niin kävi Erikallekin? Nimi jäi muistiin, kirjoihin, ja Erika ihmisenä sai jatkaa elämäänsä omassa rauhassaan.

Toisaalta nimen ottaminen käyttöön on emansipatorinen teko. Kerran elänyt ihminen ei siitä enää tiedä, eikä meillä ole oikeutta “antaa ääntä” kenellekään. Ei kukaan voi toisen ääneksi asettua. Nimellä, nimeämisellä, nähdyksi tulemisella on kuitenkin merkitystä meille tässä ajassa eläville.

Mietin myös sitä, miltä tuntuisi olla valokuvassa puettuna vääränlaisiin vaatteisiin. Miltä tuntuisi tulla kutsutuksi nimellä, joka ei ole oma? Puhuteluksi väärällä kielellä tai väärin määriteltynä.

Minäkään en ole vain yksi, en ole yhtä kuin tekstini. Mietin, miten voin käyttää omia sanojani ja tekojani niin, etten ainakaan tarkoituksella tekisi muille pahaa.

Myös oma tekstini alkaa kaihtaa tieteellistä ilmaisua. Se haluaa muotoutua eri tavoin. Lauseet eivät vaadi pisteitä, ne haluavat juosta vapaana. Kirjoitan:

*Tutkija on muutakin kuin tutkimuksensa
Me kaikki olemme kokonaisia ihmisiä
Ihmisellä on oikeus tulla muistetuksi
Ihmisellä on oikeus elää elämänsä, ja jäädä sitten rauhaan
Kaikilla on oikeus tulla kohdelluksi kokonaisena ihmisenä*

*Oikeus tähän on
hänellä, josta on pieni maininta arkistokortissa
hänellä, joka sen korttiin kirjoitetun tarinan kertoi, ja hänellä, joka sen muistiin
merkitsi
lääkärillä, tutkijalla, taiteilijalla
oikeus olla ihminen, jonka teot ja ajatukset asetetaan osaksi aikaa*

Jokainen toimii parhaan ymmärryksensä mukaan siinä elämässä, johon hän on syntynyt ja kasvanut.

Näin ainakin haluan uskoa.

Se ei tarkoita, että aina tekisi hyvää, tai hyvin. Aina voisi tehdä paremmin. Aina voi myös nähdä sen, mikä on eri tavoin kuin ennen, hyväksyä sen, ja miettiä, tekisikö nyt jotain toisin. Tekisikö toisin sillä ymmärryksellä, mikä itsellä nyt on, tässä tilanteessa, tässä maailmassa, tässä hetkessä.

Meidän tekemme arvioidaan tulevaisuudessa, ja voimme vain toivoa, että myös meitä pyritään ymmärtämään ja katsomaan kokonaisina, asettamaan meidät osaksi aikaa, jossa elimme.

Millaisen elämän Erika eläisi, jos hän eläisi nyt?
Millaisen elämän Esko eläisi?

Kun ajattelen Eskoa, näen hänet tanssimassa tyttöjen kanssa, hienossa puvussa. Pyöräilemässä, nauramassa, omiensa parissa. Hyväksyttynä, rakastettuna. "Hei Esko!" joku huutaisi, ja Esko vilkuttaisi takaisin.

Päivi Rantala on kulttuurihistorioitsija, tietokirjailija ja sanataiteilija, jonka tuoreimmat kirjat ovat käsitelleet unettomuuden historiaa. Rantala työskentelee Lapin yliopistossa kulttuurihistorian yliopistonlehtorina.

Lähteet:

Ihana tytär Erika. Esitys Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran arkiston tutkijasalissa 1.9.2023 - 24.1.2024. Kantaesitys oli osa Teatteri Takomon ja Kiasma Teatterin ohjelmistoa.
Emil Santtu Uttu. *Huomioita nimestä*. Sisältää näytelmän sekä esseen että hän kirjoitti itsensä näkyviin. Tutkijaliitto, 2024.
Arvio teoksesta *Huomioita nimestä*. Carlos Lievonen, *Nuori Voima* 3/2024.
Rantala, Päivi. *Kylähullut kertomuksissa. Mikrohistoriallinen näkökulma 1800–1900-luvun vaihteen erikoispersooniin*. Lapin yliopisto 2002.